

Національна академія аграрних наук України

**ІНСТИТУТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ МІКРОБІОЛОГІЇ ТА
АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА**

Відділ сільськогосподарської мікробіології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

Інституту сільськогосподарської
мікробіології та агропромислового
виробництва НААН

протокол № 6

від "10" серпня 2020 р.

Голова вченої ради ІСМАВ НААН,
директор ІСМАВ НААН

А.М. Москаленко

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА МІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА»**

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство

Спеціальність 201 Агрономія

Курс 2, навчальний семестр 3-4-й,

Навчальний рік 2020 - 2021

Кількість кредитів ЄКТС 4

Чернігів – 2020 рік

1 Розробник

Козар Сергій Федорович – заступник директора ІСМАВ НААН, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник

Контакти: тел. 04622 3 22 50 ; e-mail: kozarsf@gmail.com

Бібліометричні профілі та сторінки:

<https://orcid.org/0000-0003-1341-5603>

<https://publons.com/researcher/3622700/>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=jEuAg38AAAAJ&hl=uk>

2 Назва, код модуля та / або навчальної дисципліни і кількість кредитів, що відводяться на її вивчення

Назва дисципліни: «Технології виробництва мікробних препаратів для сільського господарства». На вивчення дисципліни відводиться 4 кредити.

3 Час і місце проведення навчальної дисципліни

Час проведення аудиторних занять:

3-й семестр:

вівторок перша пара (08.30 – 09.50) I-II тиждень

друга пара (10.00 – 11.20) I тиждень

4-й семестр:

четвер перша пара (08.30 – 09.50) I-II тиждень

друга пара (10.00 – 11.20) II тиждень

Місце проведення: Головний корпус, мала актовa зала (лекції). Корпус № 2 (практичні).

4 Передреквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Prerequisite: Передумовою для вивчення дисципліни є успішне засвоєння дисциплін «Сучасні теорії пізнання», «Методика дослідної справи та організація підготовки дисертаційної роботи», «Наукові основи сучасного аграрного виробництва». Перед тим як починати вивчення дисципліни «Технології виробництва мікробних препаратів для сільського господарства» аспірант повинен знати особливості роботи з інформаційними джерелами та вміти використовувати різноманітні методи наукових досліджень.

Postrequisite: знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даної дисципліни потрібні для проведення науково-дослідної роботи, написання та захисту дисертаційної роботи.

5. Мета, завдання, зміст вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Технології виробництва мікробних препаратів для сільського господарства» є формування у аспірантів системи знань про мікробні препарати і технології їх виробництва.

Завданням дисципліни «Технології виробництва мікробних препаратів для сільського господарства» є:

- вивчення корисних мікроорганізмів-біоагентів мікробних препаратів для сільського господарства.
- вивчення особливостей росту і культивування мікроорганізмів в контрольованих умовах.
- управління процесами на всіх стадіях виробництва біопрепаратів.

Зміст навчальної дисципліни формує наукові знання, уміння і навички, засвоєння яких дозволяє набувати ті чи інші компетентності для успішної професійної діяльності, а саме:

1. Компетентності, які отримують аспіранти після вивчення навчальної дисципліни "Технології виробництва мікробних препаратів для сільського господарства".

Загальні компетентності:

ЗК 3. Креативність, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення, планувати і здійснювати комплексні дослідження на сучасному рівні з використанням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в області історії і філософії науки.

ЗК 8. Здатність здійснювати науково-дослідну та науково-виробничу діяльність, зберігаючи природне та культурне надбання.

ЗК 10. Здатність до критичного аналізу та оцінювання сучасних наукових досягнень при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, у тому числі в міждисциплінарних областях.

ЗК 11. Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК 4. Комплексність у проведенні критичного аналізу різних інформаційних джерел, авторських методик, конкретних освітніх, наукових та професійних текстів у галузі агропромислового виробництва, агрономії і сільськогосподарської мікробіології

ФК 6. Здатність створювати нові знання через оригінальні дослідження, якість яких може бути визнана на національному та міжнародному рівнях.

ФК 7. Здатність брати участь у критичному діалозі, наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію, до підприємництва та прояву ініціативи щодо впровадження у виробництво результатів дисертаційного дослідження.

ФК 8. Здатність до вибору конкретних модифікацій і методів досліджень, раціональної методики польових і лабораторних досліджень та оцінки необхідної точності вимірювань і якості кінцевих результатів.

ФК 10. Вміння розробляти систему експериментальних досліджень для практичного підтвердження теоретичних допущень та реалізувати її у агротехнологічному процесі.

ФК 11. Знання і дотримання норм наукової етики і академічної доброчесності.

ФК 14. Компетентність у науково-методологічних підходах щодо використання у виробництві корисних бактерій і керування мікробіологічними процесами.

2. Під час вивчення дисципліни аспірант (здобувач) має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПРН 7. Ініціювати, організувати та проводити комплексні дослідження, а також впроваджувати результати досліджень у виробництво.

ПРН 8. Нести відповідальність за новизну наукових досліджень та прийняття експертних рішень, мотивувати співробітників та рухатися до спільної мети.

ПРН 9. Уміти проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових наукових положень та ідей.

ПРН 10. Генерувати власні ідеї та приймати обґрунтовані рішення.

ПРН 15. Мати ґрунтовні знання предметної області та розуміння професії, знання праць провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні праці у галузі дослідження, формулювати мету власного наукового дослідження як складову загально-цивілізаційного процесу.

ПРН 17. Мати здатність діяти соціально свідомо і відповідально на основі етичних мотивів, приймати обґрунтовані рішення, саморозвиватися і самовдосконалюватися.

ПРН 19. Створювати нові знання через оригінальні дослідження, якість яких може бути визнана на національному та міжнародному рівнях.

ПРН 25. Знати теоретичні основи управління мікробіологічними процесами з метою підвищення ефективності аграрного виробництва. Вміти створювати та застосувати мікробні препарати у сільському господарстві для отримання додаткової якісної продукції.

3. В результаті засвоєння матеріалу, передбаченого програмою, аспірант (здобувач) зі спеціальності агрономія отримає такі знання:

- теоретичні основи управління мікробіологічними процесами;
- характеристику мікроорганізмів-біоагентів мікробних препаратів та особливості їх дії;
- особливості культивування корисних мікроорганізмів в контрольованих умовах;
- оптимальні рішення щодо розробки заходів відтворення родючості ґрунтів за використання корисних ґрунтових мікроорганізмів;
- процеси створення та застосування мікробних препаратів у технологіях вирощування сільськогосподарських культур для підвищення їх урожайності та якості продукції;
- створення біоорганічних добрив з високим вмістом агрономічно цінних мікроорганізмів та фізіологічно активних речовин;
- етапи виробництва біопрепаратів для агропромислового виробництва;
- основне обладнання для виробництва мікробних препаратів.

4. В результаті засвоєння матеріалу, передбаченого програмою, аспірант (здобувач) зі спеціальності агрономія буде уміти:

- використовувати різні методи культивування для виробництва мікробних препаратів;
- використовувати стерилізаційне обладнання;

- управляти мікробіологічними процесами при виробництві мікробних препаратів;
- організовувати здійснення контролю якості біопрепаратів.

5. В результаті засвоєння матеріалу, передбаченого програмою, аспірант (здобувач) зі спеціальності агрономія отримає такі навички:

- проводити аналіз та визначати якісні показники мікробних препаратів для сільського господарства;
- розробляти лабораторні та дослідно-промислові регламенти виробництва біопрепаратів.

6. Творча діяльність забезпечує здатність генерувати аспірантом (здобувачем) нові науково-теоретичні та практичні ідеї.

6 Характеристика навчальної дисципліни

Анотація курсу. Дисципліна: "Технології виробництва мікробних препаратів для сільського господарства"- займає важливе місце в програмі навчання аспірантів за спеціальністю 201 Агрономія та містить такі основні змістові модулі: характеристика мікробних препаратів; культивування бактерій у контрольованих умовах; обладнання для виробництва біопрепаратів; основні етапи виробництва мікробних препаратів.

Короткий зміст дисципліни і план її реалізації

Змістовий модуль 1. «Характеристика мікробних препаратів»

Лекція 1. Мікробні препарати на основі азотфіксувальних і фосфатмобілізівних мікроорганізмів. Мета і зміст дисципліни. Основні поняття. Азотфіксувальні і фосфатмобілізівні мікроорганізми-біоагенти мікробних препаратів. Основні характеристики біопрепаратів для поліпшення живлення рослин.

Лекція 2. Біопрепарати для захисту рослин. Мікроорганізми-біоагенти препаратів для захисту рослин. Характеристика біопрепаратів для боротьби з хворобами і шкідниками рослин.

Лекція 3. Мікробні препарати на основі пробіотичних бактерій. Пробіотичні мікроорганізми як основа біопрепаратів. Характеристика мікробних препаратів для тваринництва і кормовиробництва.

Змістовий модуль 2. «Культивування бактерій у контрольованих умовах».

Лекція 4. Параметри росту бактерій. Поняття про ріст бактерій. Фази та параметри кривої росту. Ріст бактерій у періодичній і безперервній культурі. Методи визначення титру клітин.

Лекція 5. Поживні середовища для культивування мікроорганізмів. Типи живлення мікроорганізмів. Головні і мінорні біоеlementи. Типи поживних середовищ для культивування мікроорганізмів. Контроль якості середовищ.

Лекція 6. Умови культивування бактерій. Особливості вирощування аеробних, анаеробних та мікроаерофільних мікроорганізмів. Значення температури при культивуванні бактерій. Вирощування бактерій в чистих і змішаних культурах.

Змістовий модуль 3. «Обладнання для виробництва біопрепаратів».

Лекція 7. Стерилізаційне обладнання. Теоретичні основи стерилізації. Методи стерилізації. Автоклав і принцип його роботи. Обладнання для стерилізації повітря. Використання сушильних шаф для стерилізації.

Лекція 8. Виробниче культивування мікроорганізмів. Реактори біологічні і поділ їх на групи за способом вводу енергії в апарат, особливостями культивування мікроорганізмів і призначенням. Принцип роботи мікробіологічних качалок. Термостати.

Змістовий модуль 4. «Основні етапи виробництва мікробних препаратів».

Лекція 9. Стадії виробництва мікробних препаратів. Стадії допоміжних робіт. Основний технологічний процес. Знезараження відходів. Упаковка, маркування і зберігання готового продукту. Контроль якості біопрепаратів.

Лекція 10. Безпека біотехнологічного виробництва. Загальні питання з охорони праці на підприємствах мікробіологічної промисловості. Оцінювання санітарно-мікробіологічного стану довкілля біотехнологічних виробництв.

План реалізації навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання				
		Всього	У тому числі			
			Лек.	Прак.	Примітка до виконання практ.робіт	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1						
ХАРАКТЕРИСТИКА МІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ						
1	Мікробні препарати на основі азотфіксувальних і фосфатмобілізівних мікроорганізмів	10	2	2		6
2	Біопрепарати для захисту рослин	10	2	1		7
3	Мікробні препарати на основі пробіотичних бактерій	10	2	1		7
	Разом за змістовим модулем 1	30	6	4	-	20
Змістовий модуль 2						
КУЛЬТИВУВАННЯ БАКТЕРІЙ У КОНТРОЛЬОВАНИХ УМОВАХ						
4.	Параметри росту бактерій	10	2	2		7
5.	Поживні середовища для культивування мікроорганізмів	10	2	1		6
6.	Умови культивування бактерій	10	2	1		7
	Разом за змістовим модулем 2	30	6	4	-	10
Модуль 2						
Змістовий модуль 3						
ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПРЕПАРАТІВ						
7.	Стерилізаційне обладнання	15	2	4		9
8.	Виробниче культивування мікроорганізмів	15	2	2		11
	Разом за змістовим модулем 3	30	4	6	-	20
Змістовий модуль 4						
СТАДІЇ ТА БЕЗПЕКА ВИРОБНИЦТВА. КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ БІОПРЕПАРАТІВ						
9.	Стадії виробництва мікробних препараів	15	2	4		9
10.	Безпека біотехнологічного виробництва	15	2	2		11
	Разом за змістовим модулем 4	30	4	6	-	20
	Усього годин за дисципліну	120	20	20	-	80

7 Призначення навчальної дисципліни

Дисципліну: «Технології виробництва мікробних препаратів для сільського господарства» потрібно вивчати під час здобуття третього (освітньо-наукового) рівня освіти зі спеціальності 201 «Агрономія» для проведення науково-дослідної роботи, написання та захисту дисертаційної роботи.

Після завершення засвоєння змісту даної дисципліни аспіранти набудуть таких компетенцій: креативність, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність приймати обґрунтовані рішення, планувати і здійснювати комплексні дослідження на сучасному рівні з використанням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в області історії і філософії науки; здатність здійснювати науково-дослідну та науково-виробничу діяльність, зберігаючи природне та культурне надбання; здатність до критичного аналізу та оцінювання сучасних наукових досягнень при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, у тому числі в міждисциплінарних областях; здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї; комплексність у проведенні критичного аналізу різних інформаційних джерел, авторських методик, конкретних освітніх, наукових та професійних текстів у галузі агропромислового виробництва, агрономії і сільськогосподарської мікробіології; здатність створювати нові знання через оригінальні дослідження, якість яких може бути визнана на національному та міжнародному рівнях; здатність брати участь у критичному діалозі, наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію, до підприємництва та прояву ініціативи щодо впровадження у виробництво результатів дисертаційного дослідження; здатність до вибору конкретних модифікацій і методів досліджень, раціональної методики польових і лабораторних досліджень та оцінки необхідної точності вимірювань і якості кінцевих результатів; вміння розробляти систему експериментальних досліджень для практичного

підтвердження теоретичних допущень та реалізувати її у агротехнологічному процесі; знання і дотримання норм наукової етики і академічної доброчесності; компетентність у науково-методологічних підходах щодо використання у виробництві корисних бактерій і керування мікробіологічними процесами.

8 План вивчення дисципліни

№ пп.	Тема	Форми навчання	Методи навчання
1	Мікробні препарати на основі азотфіксувальних і фосфатмобілізівних мікроорганізмів	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.
2	Біопрепарати для захисту рослин	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.
3	Мікробні препарати на основі пробіотичних бактерій	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.
4	Параметри росту бактерій	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.
5	Поживні середовища для культивування мікроорганізмів	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.

6	Умови культивування бактерій	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.
7	Стерилізаційне обладнання	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.
8	Стадії виробництва мікробних препаратів	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.
9	Безпека біотехнологічного виробництва	Лекція, практичне заняття, робота з навчально-методичною літературою, самостійна робота, оцінювання досягнення компетентностей.	Словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; дослідницький метод.

9 Форми і методи навчання

Програма курсу передбачає навчання у формі лекцій, практичних занять, самостійної роботи аспірантів та отримання консультацій у викладача.

На лекції викладач усно розкриває основні теоретичні положення конкретної теми, аналізує і узагальнює їх, що дає можливість аспірантам сприймати і осмислювати вивчений матеріал і приходити до певних узагальнюючих висновків. Лекційний матеріал подається у вигляді розповіді, пояснення, роз'яснення, бесіди, демонстрації та ілюстрації з використанням мультимедійного обладнання, плакатів та натуральних предметів.

Практичне заняття - форма навчального заняття, при якій викладач організує детальне опрацювання в лабораторних умовах аспірантами окремих положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх

практичного застосування шляхом індивідуального виконання аспірантом відповідно сформульованих завдань. Практичне заняття включає не тільки проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок аспірантів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю аспірантів, а і передбачає формування навичок розв'язування певних задач та здійснення науково-пошукової діяльності, що стосуються тематики згідно навчальної програми. Також на практичних заняттях здійснюється оцінювання знань аспірантів.

Мета практичних занять полягає в тому, щоб аспіранти у лабораторних умовах під керівництвом викладача змогли поглибити свої знання, отримані на лекціях і в ході самостійної роботи. В ході цих занять здійснюється проведення поточного модульного контролю засвоєння аспірантами теоретичного та практичного матеріалу.

Зміст практичних занять:

- розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком контрольних питань по відповідним темам лекційних занять;
- розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання;
- проведення експериментальних робіт в лабораторних умовах;
- виконання поточних і залікових контрольних робіт;
- проведення модульного контролю засвоєння теоретичного матеріалу;
- проведення консультацій з дисципліни.

При проведенні аудиторних занять використовують такі методи, як: словесний метод; практичний метод; лабораторний метод; пояснювально-ілюстративний метод; дослідницький метод тощо.

10. Самостійна робота аспірантів

Самостійна робота аспіранта передбачає глибше вивчення теоретичного і практичного матеріалу тематики курсу з метою оволодіння додатковими різнобічними знаннями, навичками і вміннями. Вона сприяє

розвитку таких якостей як самостійність мислення, організованість і цілеспрямованість. Самостійна робота аспіранта є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Зміст самостійної роботи визначається завданнями та вказівками викладача. Самостійна робота аспіранта над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватись в лабораторіях, бібліотеках, навчальних кабінетах, аудиторіях, а також у домашніх умовах.

Самостійна робота аспірантів передбачає вивчення програмного матеріалу з використанням рекомендованої літератури. Самостійна робота сприяє поглибленому вивченню основного матеріалу, а також опрацювання тем та розділів, що винесені на самостійну підготовку.

Суттєве значення в системі контролю знань аспірантів має ступінь засвоєння тієї частини навчального матеріалу, яка запропонована для самостійного опрацювання.

На самостійну роботу робочим планом передбачено 80 годин, що складає 67% усього відведеного для вивчення дисципліни часу.

Теми винесені на самостійне вивчення

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Характеристика мікробних препаратів на основі азотфіксувальних і фосфатмобілізівних мікроорганізмів	6
2	Характеристика біопрепаратів для захисту рослин від хвороб і шкідників	7
3	Характеристика мікробних препаратів на основі пробітичних бактерій	7
4	Параметри росту бактерій та принципи їх визначення	7
5	Поживні середовища для культивування мікроорганізмів	6
6	Умови культивування бактерій	7
7	Особливості технологічного процесу виготовлення мікробних препаратів	9
8	Якість біопрепаратів та її контроль	11
9	Стерилізаційне обладнання, яке використовується при виготовленні мікробних препаратів	9
10	Обладнання для культивування мікроорганізмів	11

11 Список літератури

Базова

1. Експериментальна ґрунтова мікробіологія / Волкогон В.В. та ін.; за ред. В.В. Волкогона. Київ: Аграрна наука, 2010. 464 с.
2. Мікробні препарати в землеробстві. Теорія і практика / Волкогон В.В. та ін.; за ред. В.В. Волкогона. Київ: Аграрна наука, 2006. 312 с.

Додаткова

1. Козар С.Ф. Оптимізація середовища для сумісного культивування *Bradyrhizobium japonicum* і *Azospirillum brasilense*. *Сільськогосподарська мікробіологія*. 2014. Вип. 19. С. 27–32.
2. Паников Н. Кинетика роста микроорганизмов. Общие закономерности и экологические приложения. М: Наука, 1991. 311 с.
3. Minchin F. R., James E. K., Becana M. Oxygen Diffusion, Production Of Reactive Oxygen And Nitrogen Species, And Antioxidants In Legume Nodules. *Nitrogen-Fixing Leguminous Symbioses*. 2008. Springer. P. 321-362.
4. Rao D.L.N. Recent Advances in Biological Nitrogen Fixation in Agricultural Systems. *Proceedings of the Indian National Science Academy*. 2014. Vol. 80 (2). P. 359-378.
5. Raymond J., Siefert J. L., Staples C. R., Blankenship R. E. The Natural History of Nitrogen Fixation. *Molecular Biology and Evolution*. 2004. Vol. 21 (3). P. 541–554.
6. Shamseldin A., Abdelkhalek A., Sadowsky M.J. Recent Changes to the Classification of Symbiotic, Nitrogen-Fixing, Legume-Associating Bacteria: a Review. *Symbiosis*. 2017. Vol.71. P. 91-109.
7. Smil V. Nitrogen in Crop Production: An Account of Global Flows. *Global Biogeochemical Cycles*. 1999. Vol. 13 (2). P. 647-662.
8. Zakhia F., de Lajudie P. Taxonomy of Rhizobia. *Agronomie*. 2001, Vol. 21, P. 569–576.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
2. <https://link.springer.com/> – база даних журналів, книг, довідкових матеріалів.
3. <http://naas.gov.ua/> - Національна академія аграрних наук України
4. <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx> - Національна академія наук України

12 Контроль

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із аспірантами під час практичних занять та консультацій, опитування та тестування, і має на меті перевірку рівня підготовленості аспіранта до виконання конкретної роботи.

Загальні оцінки за усну відповідь, звіти за практичні роботи по кожному модулю виводяться як відношення суми зароблених балів по кожному виду робіт до кількості робіт кожного виду.

Бали, набрані аспірантом під час поточного контролю, дораховуються до балів за практичні роботи, доповіді та модульні контрольні роботи і отримуються модульні оцінки за відповідні модулі.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію). Аспіранти, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з дисципліни за результатами поточного та модульного контролів (набрали більше 60 балів), отримують залік автоматично, можуть не складати залік і залишити набрану кількість балів, як підсумкову оцінку. У випадку, якщо аспірант не набрав достатню кількість балів (менше 60 балів), він відповідає на залікові питання. Залікові питання знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Аспірант може отримати більше ніж 90 балів за семестр при умові отримання додаткових балів (участі у конференціях і публікації наукових робіт).

Для ефективною перевірки рівня засвоєння студентами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують різні методи і форми контролю: 1) метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; 2) метод письмового контролю; 3) метод тестового контролю; 4) метод графічного контролю.

Розподіл балів поточного контролю

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Вступ до маркетингових досліджень	0-22
1. Усна відповідь	0-6
2. Доповідь	0-6
3. Тести	0-10
Змістовий модуль 2. Якісні маркетингові дослідження	0-22
1. Усна відповідь	0-6
2. Доповідь	0-6
3. Тести	0-10
Змістовий модуль 3. Кількісні маркетингові дослідження	0-23
1. Усна відповідь	0-7
2. Доповідь	0-6
3. Тести	0-10
Змістовий модуль 4. Напрямки маркетингових досліджень	0-23
1. Усна відповідь	0-7
2. Доповідь	0-6
3. Тести	0-10
Кількість балів за поточний контроль	0 – 90

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

13. Політика навчального курсу

Політика навчального курсу передбачає дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, що передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.